

Формування підприємницької компетентності студентів засобами університетського супроводу

Косарук О. М.

Канд. пед. наук, доцент кафедри менеджменту, маркетингу та економіки,

Вінницький національний технічний університет

Вінниця, Україна

Анотація. У дослідженні розглянуто підприємницьку компетентність студентів економічних спеціальностей Вінницького національного технічного університету (ВНТУ) як складову професійної підготовки, що формується під час навчання й виявляється в практичній діяльності здобувачів вищої освіти. На прикладі стартап-школи «Вінницький Виклик», яка діє в межах всеукраїнської інноваційної екосистеми Sikorsky Challenge Ukraine, проаналізовано форми університетської підтримки: менторський супровід, конкурси стартап-ідей, регіональний консультаційний центр. Розкрито етапи переходу студентської ідеї в діючий бізнес-проект і роль викладача-наставника цього процесу. Виявлено бар'єри, що стримують розвиток студентського підприємництва, і запропоновано напрями посилення інституційної підтримки.

Ключові слова: підприємницька компетентність, студентський стартап, Вінницький Виклик, Sikorsky Challenge Ukraine, кар'єрний розвиток, менторство, ВНТУ.

Abstract. This study examines the entrepreneurial competence of economics students at Vinnytsia National Technical University (VNTU) as a component of professional training that is developed during their studies and manifested in the practical activities of higher education students. Using the example of the “Vinnytsia Challenge” startup school, which operates within the framework of the all-Ukrainian innovation ecosystem Sikorsky Challenge Ukraine, the study analyzes forms of university support: mentoring, startup idea competitions, and a regional consulting center. The article outlines the stages of transforming a student's idea into a functioning business project and the role of the faculty mentor in this process. It identifies barriers hindering the development of student entrepreneurship and proposes directions for strengthening institutional support.

Keywords: entrepreneurial competence, student startup, Vinnytsia Challenge, Sikorsky Challenge Ukraine, career development, mentoring, VNTU.

Ринок праці для економістів, маркетологів і менеджерів змінюється швидше, ніж встигають оновлюватися освітні програми ЗВО. Диплом підтверджує обсяг засвоєних знань, проте роботодавець дедалі частіше перевіряє інше: чи здатна людина побачити ринкову нішу, зібрати

команду і довести ідею до готового продукту. Підприємницька компетентність відповідає саме на це питання, і Вінницький національний технічний університет як найбільший заклад вищої освіти Подільського економічного регіону вибудовує систему, у якій ця компетентність формується передусім через практичну діяльність студента, а не через аудиторний виклад теорії підприємництва.

Досвід ВНТУ у цій сфері спирається на десятирічну роботу школи стартапів «Вінницький Виклик» – регіонального осередку всеукраїнської інноваційної екосистеми Sikorsky Challenge Ukraine. Цей досвід дає змогу простежити повний цикл: від студентської ідеї, народженої на хакатоні, до зареєстрованої компанії чи хоча б до першого контракту з клієнтом. Розрив між навчальним курсом і реальним бізнесом, властивий класичній дисципліні «Основи підприємництва», у такій моделі частково закривається інфраструктурою університету.

Метою дослідження є аналіз шляху студента ВНТУ від ідеї до власного бізнесу та ролі університету на кожному етапі цього шляху.

Поняття підприємницької компетентності сформувалося на перетині економічної теорії, психології особистості та педагогіки. Дж. Тіммонс розглядав підприємництво як процес розпізнавання можливості та мобілізації ресурсів під неї незалежно від того, чи контролює підприємець ці ресурси на старті [1]. Запропоноване трактування зняло поширену помилку щодо ототожнення підприємця виключно з власником капіталу і відкрило шлях до розуміння здобувача освіти як потенційного підприємця незалежно від його фінансового стану.

Підприємницька компетентність – це здатність людини бачити ринкову можливість, оцінювати пов'язаний із нею ризик, залучати ресурси (людські, фінансові, інформаційні) та доводити ідею до працюючого продукту чи послуги. Структура цієї здатності неоднорідна. Когнітивний компонент охоплює знання про ринок, законодавство, фінансові інструменти. Поведінковий компонент – це вміння вести переговори, презентувати проєкт, будувати команду. Особистісний компонент включає готовність діяти в умовах невизначеності, стійкість до відмов інвесторів чи клієнтів, здатність швидко переглядати початкову гіпотезу.

В. Прохорова та А. Дудка звертають увагу на слабку взаємодію освітнього й поведінкового компонентів: здобувач освіти здатний скласти фінансову модель стартапу, проте губиться під час першої зустрічі з потенційним клієнтом [2]. Причина криється в переважанні лекційного формату над практичним відпрацюванням навички в наближених до реальних умовах.

Звіт Global Entrepreneurship Monitor фіксує стійку залежність між якістю підприємницької освіти в країні та часткою населення, готового розпочати власну справу [3]. Для України цей показник має особливе значення: повоєнна відбудова економіки потребуватиме десятків тисяч нових малих підприємств, і частина з них виникне саме зі студентських ідей за умови, що університет створить для цього середовище.

Формування підприємницької компетентності відрізняється від викладання економічної теорії самою логікою побудови курсу. Класична дисципліна рухається від теорії до прикладу.

Підприємницька освіта рухається у зворотному напрямку: здобувач освіти починає з власної гіпотези про ринкову проблему, а теоретичний матеріал підключається у міру потреби: під час підготовки фінансової моделі, юридичного оформлення компанії, розрахунку unit-економіки. Такий підхід описаний у моделі навчання через дію, поширеній у європейських бізнес-школах після 2010 року [4].

Студентський стартап функціонує одночасно у двох площинах: як спроба створення реального бізнесу і як навчальний проєкт, у межах якого помилка втрачає катастрофічний характер і перетворюється на емпіричний матеріал для аналізу. Обмежений фінансовий ризик у поєднанні з повноцінністю набутого досвіду визначає педагогічну цінність цього інструменту.

Типова траєкторія студентського проєкту складається з кількох етапів. На етапі генерації ідеї команда формулює гіпотезу про проблему потенційного клієнта. На етапі валідації ідея перевіряється через опитування, інтерв'ю з користувачами, аналіз конкурентів, без витрат на розробку продукту. Лише після підтвердження попиту команда переходить до створення мінімально життєздатного продукту (MVP) і його тестування на реальних користувачах. Завершує цикл презентація проєкту інвесторам чи журі конкурсу, після якої команда або залучає фінансування й реєструє компанію, або повертається до етапу валідації з новою гіпотезою.

У ВНТУ ця модель втілена в роботі стартап-школи «Вінницький Виклик» – регіонального осередку всеукраїнської інноваційної екосистеми Sikorsky Challenge Ukraine. Школа працює з 2015 року; у березні 2025 року відкрився її десятий, ювілейний сезон, присвячений 65-річчю університету [5; 6]. Аналіз, проведений у межах самого університету, виділяє чотири етапи розвитку школи: становлення у 2015-2017 роках, стрімке розширення у 2018-2020 роках, міжнародне визнання у 2021-2023 роках і перехід до сталої інтеграції в освітній процес із 2024 року [5]. Наприкінці кожного сезону відбувається фінал, на якому команди презентують проєкти потенційним інвесторам. Команди-фіналісти отримують грант на підготовку презентації та концепції проєкту, а кожен учасник – сертифікат міжнародного стажування [6]. Такий формат наближає здобувача до умов реального інвестиційного пітчінгу значно точніше, ніж традиційний захист курсової роботи перед комісією викладачів.

Школа проводить Всеукраїнський студентський конкурс стартап-ідей «IT Idea Battle: твоя ідея – майбутній стартап», відкритий для здобувачів закладів вищої освіти України. До складу журі традиційно входять представники бізнес-середовища (компаній ONSEO, Delphi Software, «Спільна Справа») поряд із науковцями університету та представниками мережі Sikorsky Challenge Ukraine [7]. Присутність практиків у журі є свідченням того, що студентську ідею оцінюють насамперед за критеріями реального ринку.

Найвразливішою ланкою студентського підприємництва є перехід від навчального проєкту до діючої компанії. Ідея, апробована на хакатоні, здебільшого не переживає саме цей етап: команда розпадається з завершенням семестру, засновники не обізнані з процедурою реєстрації ФОП чи товариства, а обігових коштів на перші місяці роботи бракує. Закриття цього розриву передбачає

одночасне залучення кількох інституційних інструментів університету. Функціонування консультаційного центру школи стартапів, відкритого у Вінниці навесні 2025 року за участю обласної військової адміністрації [8], ілюструє трансформацію традиційної моделі інкубатора, що діє на базі університету: заклад вищої освіти виступає не одноосібним провайдером підтримки, а партнером органів регіональної влади, що дає командам доступ до менторів і базового консультування на етапі, коли компанія ще не має власного офісу чи бухгалтера.

Менторський супровід у школі «Вінницький Виклик» забезпечують науково-педагогічні працівники університету та запрошені практики з бізнес-середовища [6; 7], що зумовлює трансформацію традиційної ролі викладача: з носія готового знання він перетворюється на партнера з обговорення бізнес-гіпотези. Ця трансформація рідко минає безболісно – перебудова професійної ролі часто виявляється складнішим викликом для викладача, ніж для здобувача.

Бар'єри та ризики підприємницької підготовки студентів економічних спеціальностей

Найбільш відчутним бар'єром залишається фінансовий: здобувач, що поєднує навчання з підробітком для покриття побутових витрат, не має часового ресурсу для розвитку стартапу, прибуток від якого настане (якщо настане) через рік чи два. Повномасштабна війна загострила цю проблему: Вінниця розташована далі від лінії фронту, ніж значна частина областей України, проте регулярні повітряні тривоги переривають очні заняття школи стартапів, а частина здобувачів поєднує навчання з волонтерською діяльністю чи службою, підприємницький проєкт у такій ситуації відходить на другий план серед пріоритетів виживання.

Не менш стійкою перешкодою є культура ставлення до невдачі. Освітня система, побудована навколо оцінки за правильну відповідь, погано узгоджується з підприємницькою логікою, де більшість перших гіпотез виявляються хибними, а цінність невдалої спроби вимірюється здобутим знанням про ринок, а не результатом. Здобувач, вихований у логіці «помилка знижує оцінку», психологічно опирається ризику, притаманному будь-якому стартапу.

Окрему проблему становить брак підприємницького досвіду серед штатних викладачів економічних дисциплін. Людина, яка провела все професійне життя в академічному середовищі, може досконало знати теорію конкурентної переваги, але не здатна дати студенту практичну пораду щодо перших переговорів з орендодавцем чи постачальником. Досвід «Вінницького Викалику» пропонує напрям розв'язання цієї проблеми: постійне залучення практиків з бізнес-середовища до менторства та журі конкурсів на договірних засадах, замість спроби перекваліфікувати штатного викладача в підприємницького консультанта.

До цього додається проблема оцінювання: традиційна система заліків погано пристосована до вимірювання підприємницької компетентності, яка виявляється не на іспиті, а в дії – у переговорах, презентації, реакції на відмову клієнта. Портфоліо студентських проєктів, оцінка через реальний результат (кількість залучених користувачів, підписаних листів про наміри, отриманих грантів) точніше відображає рівень сформованості компетентності, ніж письмовий тест.

Висновки

Досвід Вінницького національного технічного університету, зокрема десятирічна робота школи стартапів «Вінницький Виклик» у складі мережі Sikorsky Challenge Ukraine, підтверджує, що підприємницька компетентність здобувача економічних спеціальностей формується в дії, під час розробки реального проєкту, переговорів із першим клієнтом, підготовки заявки на грант. Університет впливає на цей процес створенням інфраструктури, у якій ідея має шанс дожити до реєстрації компанії: школа стартапів, регіональний консультаційний центр, менторська мережа, канал доступу до зовнішнього фінансування.

Подолання виявлених бар'єрів потребує кількох узгоджених кроків: розширення участі практиків з бізнес-середовища в менторстві та журі студентських конкурсів, перегляд системи оцінювання на користь портфоліо реальних результатів, системну роботу з мережею випускників-підприємців «Вінницького Викалику».

Література

1. Timmons J. A., Spinelli S. New Venture Creation: Entrepreneurship for the 21st Century. 8th ed. New York : McGraw-Hill/Irwin, 2009. 672 p.
2. Прохорова В. В., Дудка А. О. Формування підприємницької компетентності студентів економічних спеціальностей: проблеми та шляхи вирішення. Проблеми економіки. 2022. № 3. С. 45–52.
3. Global Entrepreneurship Monitor: 2023/2024 Global Report. London : GEM Consortium, 2024. 132 p.
4. Neck H. M., Greene P. G. Entrepreneurship Education: Known Worlds and New Frontiers. Journal of Small Business Management. 2011. Vol. 49, No. 1. P. 55–70.
5. Розвиток інноваційного потенціалу ВНТУ на основі школи стартапів «Вінницький виклик» (до десятирічного ювілею роботи школи) [Електронний ресурс] : наук. стаття. Репозитарій ВНТУ. URL: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/handle/123456789/49088>.
6. Реєстрація на 10-й ювілейний сезон Школи стартапів «Вінницький виклик» ВНТУ мережі Sikorsky Challenge Ukraine [Електронний ресурс]. Вінницький національний технічний університет : офіц. сайт. 2025. URL: <https://vntu.edu.ua/uk/news/vidkryttya-reyestratsiyi-do-10-ho-yuvileynoho-sezonu-shkoly-startapiv-vinnytskyi-vyklyk-vntu-merezhi-sikorsky-challeng-ukraine-3531.html>.
7. Студенти кафедри ПЗ ФІТКІ – переможці Всеукраїнського студентського конкурсу стартап-ідей «ІТ Idea Battle 2026: Твоя ідея – майбутній стартап» [Електронний ресурс]. Факультет інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії ВНТУ : офіц. сайт. URL: <https://fitki.vntu.edu.ua/archives/14449>.
8. На Вінниччині запрацював консультаційний центр Школи Стартапів ВНТУ [Електронний ресурс]. Вінницька обласна військова адміністрація : офіц. сайт. URL: <https://www.vin.gov.ua/news/ostanni-novyny/72762-na-vinnychchyni-zapratsiuvav-konsultatsiyniy-tsentr-shkoly-startapiv-vntu>.